

*Mogućni karakter borbenih dejstava na Sredozemnom moru**

Sredozemno more se smatra jednom od važnijih osnovica za mogućna ratna dejstva i za ostvarivanje vojnih ciljeva u regionu Bliskog istoka i istočnog Sredozemlja. Ono je glavni deo južnoevropskog vojišta (JEV) i ima važan strategijski značaj, koji je opredeljen važnim geografskim, vojnim i ekonomskim činiocima. Preko Sredozemlja vode pomorski i vazdušni putevi, povezujući Evropu sa ostalim svetom, posebno sa zemljama na Bliskom i Srednjem istoku.

U vodama Sredozemnog mora se svakodnevno nalazi više od 3.000 trgovačkih brodova, od čega su trećina tankeri i ostali plovni objekti za prevoz nafte. Vojno-pomorski stručnjaci procenjuju da bi se u početku ratnih dejstava povećao obim pomorskog saobraćaja. Osim nafte, prevozile bi se trupe, ratna tehnika i ostala borbeno sredstvo. Znatna dužina obale i veliki broj vojnih, industrijskih i administrativnih centara, vojnopomorskih baza i luka, pružaju povoljne uslove za baziranje i razvoj ratnih mornarica.

Imajući u vidu pomenute činioce i karakteristike, stručnjaci smatraju da uspeh borbenih dejstava na južnoevropskom vojištu neposredno zavisi od dejstava ratnih mornarica, koje će izvršavati sledeće osnovne zadatke: nanošenje nuklearnih udara po operativno-strategijskim objektima na protivnikovoj teritoriji; osvajanje prevlasti na moru; podrška KoV prilikom izvođenja borbenih dejstava na primorskim pravcima; zaštita pomorskih komunikacija.

* Ovaj prilog je slobodna interpretacija članka kapetana bojnog broda V. Homenskija: *Vozmožnyj karakter boenih dejstvij na Sredozemnom more, »Zarubežnoe voennoe obozrenie«* 4/79 str. 53—59. i nekih drugih napisa u vezi sa ovom temom, objavljenih u štampi.

Vojnopomorsko komandovanje NATO, na primer, predviđa da će borbena dejstva na moru imati veliki zamah, da će se izvoditi na vodi, pod vodom i u vazдушnom prostoru, uz primenu konvencionalnog i taktičkog nuklearnog oružja, i da mogu biti napadna i odbrambena. U njima će sudelovati ratne mornarice Italije, Grčke i Turske, a predviđa se i baziranje delova RM SAD i V. Britanije. Ne isključuje se ni mogućnost sudelovanja dela Francuske ratne mornarice i pretpostavlja podrška Španske.

Potkraj 1978. godine u vodama Sredozemnog mora se nalazilo 500 ratnih brodova i čamaca i 400 aviona na nosačima, ili u sastavu bazne patrole avijacije; u tom kontingentu bilo je oko 40 američkih brodova, do šest nuklearnih raketnih podmornica i 160—180 aviona. Te snage su uključene u dve osnovne komande — Komandu udarnih ratnih mornarica NATO na JEV i Komandu zajedničkih ratnih mornarica NATO na tom vojištu. Nuklearne raketne podmornice SAD, međutim, ostaju u nacionalnoj potčinjenosti, mada se predviđa njihova upotreba i u okviru NATO.

Glavno sredstvo za nanošenje nuklearnih udara po krupnim vojnim objektima (administrativnim i industrijskim centrima) kako u priobalnim rejonima tako i u dubini protivnikove teritorije — su američke nuklearne podmornice naoružane raketama »polaris« A3 i »posejdon«. Kad govore o velikoj udarnoj snazi tih podmornica, stručnjaci naglašavaju da one mogu znatno uticati na tok borbenih dejstava u početnom periodu rata, ali da neće predstavljati i odlučujući faktor za njegov ishod.

Vrhovne vojne komande SAD i NATO smatraju da združeni sastavi nosača aviona 6. flote, koji su stalno bazirani u vodama Sredozemnog mora, sačinjavaju, u stvari, rezervu njihovih ofanzivnih nuklearnih snaga. Na signal borbene uzbune ti borbeni sastavi se potčinjavaju komandantu zajedničkih oružanih snaga NATO na južnoevropskom vojištu i dejstvuju u sastavu udarnih mornaričkih snaga. Grupe nosača aviona iz toga sastava dejstvovale bi odvojeno, u centralnom i istočnom delu Sredozemnog mora. Vojnopomorski stručnjaci procenjuju da bi palubna avijacija, koja ima značajan radijus dejstva (do 2.000 km), nanosila udare nuklearnim i konvencionalnim oružjem po objektima u dubini protivnikove odbrane, radi podrivanja njegovog vojnoekonomskog potencijala, ometanja komandovanja i pozadinskog obezbeđenja borbenih dejstava, i demoralizacije stanovništva. Zato se, uprkos tome što se poslednjih godina smatra osnovnim zadatkom nosača aviona osvajanje prevlasti na moru, predviđa njihovo učešće u opštem nuklearnom napadu, što je

stalno bio njihov zadatak posle drugog svetskog rata. Te se funkcije povremeno uvežbavaju na komandno-štabnim ratnim vežbama zajedničkih i nacionalnih ratnih mornarica.

Osvajanje prevlasti na moru je, ističe se, najvažniji uslov za uspešno vođenje rata na moru. Međutim, imajući u vidu veliki prostor ratišta (vojišta), vojni stručnjaci naglašavaju da se može govoriti o uspostavljanju prevlasti samo u ograničenim rejonima i za period koji je neophodan ratnim mornaricama za izvođenje konkretnih operacija. Osvajanje te prevlasti pretpostavlja, pre svega, borbu sa protivnikovim podmornicama i flotnim grupacijama na otvorenom moru, kao i blokadna dejstva u Crnomorskim moreuzima i Gibraltaru.

Borba protiv podmornica predviđa uništavanje podmornica u mestima baziranja, rejonima borbene upotrebe i na marš-rutama razvoja. Napade na njih bi izvodile flotne i snage ostalih vidova oružanih snaga. Jedna od mera protivpodmorničke borbe (PPdB) je organizovanje protivpodmorničke odbrane (PPdO) koju bi izvodili sastavi ratnih brodova i konvoja.

Istovremeno, smatra se da napadi na podmornice protivnika u bazama ne mogu sasvim isključiti podvodnu opasnost, jer se jedan broj podmornica stalno nalazi na moru i izložen je drugim borbenim dejstvima. Radi svega toga glavni napor se usmeravaju na uništenje protivnikovih podmornica na marš-rutama razvoja i u rejonima borbenih dejstava, i to svim protivpodmorničkim snagama koje se nađu na vojištu (nuklearne i ostale podmornice, protivpodmornički brodovi, bazni patrolni i palubni protivpodmornički avioni i helikopteri i dr.). Ističe se da se borba sa protivnikovim podmornicama mora voditi centralizovano na celom Sredozemnom moru, od Crnomorskih moreuza do Gibraltara.

Smatra se da je jedan od bitnih preduslova uspešne borbe protiv podmornica organizovanje njihovog pasivnog i aktivnog praćenja u miru. Prema pisanju štampe, na Sredozemnom moru su postavljene mreže pasivnog sistema za rano hidroakustičko osmatranje («bronko» — «barijer»). One su postavljene duž obala Španije, Italije i Turske. Pomoću hidroakustičkih sredstava tog sistema postiže se neprekidno otkrivanje prisustva, klasifikacija i praćenje podmornica.

Posebno mesto u protivpodmorničkom ratu pridaje se patrolnoj avijaciji. Ona je uvek mobilna i spremna za manevar, a poseduje i znatan uništavajući potencijal. Anagažuje se uglavnom u traganju za protivnikovim podmornicama i patroliranjem u zadatim rejonima, zatim u protivpodmorničkoj odbrani sastava površinskih brodova i konvoja i za izviđanje.

Flote članica NATO imaju u Sredozemnom moru do 80 baznih patrolnih i izviđačkih aviona. Oni dejstvuju iz vazduhoplovnih baza Sigonela (ostrvo Sicilija), Fontanarosa (Italija), Suda (Krit), Rota (Španija) i Bandirma (Turska). Ti avioni su sposobni da samostalno rešavaju zadatke ili u sadejstvu sa ostalim protivpodmorničkim snagama i sredstvima, uključujući i stacionarne pasivne sisteme za rano hidroakustično osmatranje.

Vojnopomorski stručnjaci smatraju da važnu ulogu u izvršavanju protivpodmorničkih zadataka treba da odigraju podmornice koje su još u miru uključene u sastav komande zajedničkih podmorničkih snaga NATO na Sredozemnom moru. Tu ulaze nuklearne i obične torpedne podmornice ratnih mornarica SAD, V. Britanije, Italije, Grčke i Turske. Njihova se primena predviđa na prilazima moreuzima i u pojedinim rejonima, takozvanom pozicijsko-manevarskom metodom.

Borba protiv grupacija brodova planira se angažovanjem podmornica, brodova i palubne avijacije udarnih vojnopomorskih snaga NATO. Opšti princip upotrebe palubne avijacije prilikom dejstava po grupnim površinskim ciljevima pretpostavlja formiranje udarnih grupa i grupa za obezbeđenje; prve obuhvataju jurišne i lovačke avione, a druge avione za demonstrativna dejstva, neutralisanje sredstava PVO, radio-elektronsku borbu, za navođenje i druge. Za borbu protiv grupacije površinskih brodova (jačine tri-četiri broda) smatra se da je neophodno oko 20 aviona, od čega do deset jurišnih, a za uništenje jednog broda do pet aviona (tri jurišna i dva lovca). Smatra se da bi se aktivna dejstva udarnih snaga nosača aviona protiv površinskih brodova izvodila uglavnom u prvih 3—5 dana rata.

Stalna kontrola zona Crnomorskih moreuza i Gibraltara je jedan od odlučujućih preduslova za uspešno izvođenje borbenih dejstava na Sredozemnom moru. Zbog toga se još u miru blokadna dejstva u zonama tih moreuza temeljito uvežbavaju na različitim ratnim vežbama i manevrima snaga NATO («Oupn gejt», «Don petrol», itd.).

Stručnjaci računaju da bi flote Grčke i Turske bile glavna prepreka prodoru protivnika iz Crnog u Sredozemno more. Prema nekim procenama, te dve zemlje mogu razviti u zoni Crnomorskih moreuza do 50 procenata borbenog sastava svojih ratnih mornarica, to jest, više od 100 ratnih brodova, među kojima oko deset podmornica, i oko 20 protivpodmorničkih aviona i helikoptera. U slučaju potrebe, te se snage mogu ojačati brodovima udarnih snaga NATO na južnoevropskom vojištu. Gibraltarski moreuz bi blokirale, u prvom redu,

snage ratnih mornarica Portugalije, V. Britanije i SAD, ali se ne isključuje mogućnost angažovanja i snaga Španije i Francuske.

U blokadi moreuza bi najznačajniju ulogu imala avijacija koja bi izvršila različite zadatke, počev od izviđanja, pa do napada na protivnikove grupacije brodova za vreme njihovog prodora kroz moreuze. U više slučajeva, smatra se, avijacija bi bila jedina snaga sposobna da napadne protivnika na prilazima moreuzima, pa i na Crnom moru. Prilikom izvođenja blokadnih dejstava avijacija ratnih mornarica bi tesno sadejstvovala sa taktičkom avijacijom.

Podmornice razvijene u borbenom poretku na prilazima moreuzima imale bi zadatak da uništavaju protivnikove površinske brodove i podmornice, da izviđaju i pružaju podatke za navođenje ostalih snaga flote, i da postavljaju minske prepreke. U dosadašnjim vežbama i manevrima podmornice su upotrebljavane, po pravilu, primenom poziciono-manevarske metode.

Raketnim i torpednim čamcima se takođe pridaje velik značaj u odbrani moreuza. Prema nekim podacima ratne mornarice Grčke i Turske raspolažu sa 17 raketnih i 32 torpedna čamca. Njihova upotreba se planira dvojako — samostalno (u sastavu udarnih grupa u kojima bi se našlo pet-šest čamaca) i zajedno sa drugim snagama flote. Organizacija zajedničkih dejstava NATO predviđa primenu taktike masovnih i brzih napada iz različitih pravaca, što treba da dovede do rasipanja protivnikovih snaga (prilikom odbijanja raketnog napada) i omogućiti da se deo torpednih čamaca probije do svojih ciljeva.

Prilikom izvođenja blokadnih dejstava u zonama moreuza aktivno bi se primenjivalo minsko oružje i mrežne prepreke (u Crnomorskim moreuzima). Pri donošenju odluke o postavljanju mina, pored ostalog, uzima se u obzir i činjenica da to može lišiti vlastitu flotu operativne gipkosti i onemogućiti je da pravovremeno reaguje na brze promene situacije. Inače, za postavljanje mina predviđaju se avijacija, podmornice i površinski brodovi svih klasa. Za izvođenje blokadnih dejstava planira se i obimna upotreba obalske artiljerije, osposobljene da tuče brodove na prilazima moreuzima i neposredno u njihovim zonama.

Uspešna blokada Gibraltara i Crnomorskih moreuza može se ostvariti jedino upotrebom raznorodnih snaga flote, zatim angažovanjem ostalih vidova oružanih snaga i njihovim tesnim sadejstvom. Blokadna dejstva bi, kako se računa, trajala dugo i zahtevala bi ostvarivanje čitavog kompleksa mera da bi se omogućila dejstva raznorodnih snaga (izviđanje i maskiranje, primena sredstava radio-

-elektronske borbe, komandovanje i veza, organizacija svih vidova odbrane i materijalno-tehničko obezbeđenje borbenih dejstava).

Prema procenama stručnjaka, značajnu ulogu u osvajanju prevlasti na moru treba da imaju američki nosači aviona kao sastavni deo udarnih mornaričkih snaga NATO na Sredozemnom moru. Oni predstavljaju krupnu i značajnu operativnu formaciju zajedničkih oružanih snaga NATO na južnoevropskom bojištu, sa najvišim stepenom borbene osposobljenosti i gotovosti. Osvajanje i zadržavanje prevlasti na moru je važan preduslov za uspešno rešavanje svih zadataka ratne mornarice, a posebno u pružanju *podrške KoV* na primorskim pravcima. Ostvarivanje te podrške podrazumeva vazduhoplovnu i brodsku vatrenu podršku kopnenoj vojsci i pomorskim desantima prilikom iskrcavanja u pozadini ili na bok protivnika, zatim za vreme prevoženja jedinica, obezbeđenje njihovog snabdevanja morskim putevima, i onemogućavanje protivnika u pomorskom saobraćaju.

Vazduhoplovna podrška je dvojaka — dubinska (daljna) i neposredna, a njen je zadatak i obezbeđenje vlastite protivvazdušne odbrane. U dubinskoj podršci se nanose udari po aerodromima, skladištima i grupacijama protivnikovih trupa (na dubini 5—50 km od linije fronta) i tako ostvaruje izolacija rejonu borbenih dejstava.

Neposredna vazduhoplovna podrška kojoj se pridaje poseban značaj, organizuje se za potrebe kopnene vojske i desantnih snaga, uz tesno sadejstvo avijacije sa nosača aviona i taktičke avijacije. Ona se ostvaruje uglavnom na dubini do 5 kilometara; avijacija napada jedinice u borbenim porecima, startne platforme raketa, vatrene položaje artiljerije, komandna mesta, itd.

Na dosadašnjim vežbama i manevrima avijacija sa nosača aviona se angažovala za podršku *KoV*, ali tek pošto prethodno izvrši vlastite zadatke u osvajanju prevlasti na moru. Višenamenske grupe nosača aviona dejstvovale su, po pravilu, u rasutim borbenim porecima, svaka u vlastitom rejonu manevrisanja. Da bi se povećala dubina zone borbenih dejstava avijacije sa nosača aviona, ti rejon se, ako to dozvoljava situacija, mogu približiti obali (do 100 km), osobito u vreme poletanja i sletanja aviona. Prilikom pružanja podrške uz primenu konvencionalnog oružja, avioni sa nosača, načelno, dejstvuju u odvojenim grupama (4—20 aviona), a prilikom masovnih napada po najvažnijim objektima u grupama (do 40 aviona).

Brodaska vatrena podrška (artiljerijska i raketna) uglavnom se usmerava na neutralisanje i uništavanje objekata i žive sile na obali; brodska artiljerija može uništavati objekte udaljene do 20 km od obale, a rakete na daljini 50—100.

Pomorske desantne operacije kao poseban oblik borbenih dejstava u napadu, predviđaju stručnjaci, biće masovno izvođene u svim vrstama ratova na južnoevropskom vojištu. O njihovom sve većem značaju govori i činjenica da se u sastavu američke ratne mornarice neprekidno nalaze u borbenoj gotovosti grupacije pomorskih desantnih snaga (desantni brodovi i jedinice mornaričke pešadije). Američku mornaričku pešadiju na južnoevropskom vojištu čini ojačani bataljon (do 1.800 ljudi), razmešten na brodovima 6. flote.

Uporedo sa vežbama kao što su »Don petrol« i »Dispej determinejšn« na kojima je desantiranje jedan od osnovnih elemenata — svake godine se izvodi i desetak drugih, različitih desantnih vežbi u kojima učestvuju nacionalne mornarice članice NATO.

Uspeh borbenih dejstava na vojištu dovodi se u direktnu zavisnost od efikasnog funkcionisanja pomorskih saobraćajnica, čija velika dužina zahteva znatan broj raznorodnih snaga i sredstava za zaštitu. Stoga se, kao i zbog naraslih mogućnosti savremenih podmornica, na vežbama stalno obrađuju ta pitanja, a pre svega praćenje konvoja i borba sa protivnikovim podmornicama.

Saglasno organizacijskoj strukturi zajedničkih ratnih mornarica NATO na južnoevropskom vojištu i podeli operacijskih rejonu u tom okviru — zaštita pomorskih saobraćajnica se organizuje po principu zona. Opšte rukovođenje i planiranje mera za odbranu komunikacija dodeljeno je komandantu zajedničkih ratnih mornarica NATO. To se ostvaruje preko odgovarajućih komandanata zajedničkih pomorskih snaga u sledećim rejonima: Gibraltarskom (štab je u vojno-pomorskoj bazi Gibraltara, zona odgovornosti RM SAD i V. Britanije), Zapadnom i Centralnom (štabovi su u Napulju i Santa Rozeu; zona odgovornosti RM Italije), Istočnom (štab je u Atini; zona odgovornosti RM Grčke), Severoistočnom (štab je u Ankari; zona odgovornosti RM Turske) i Jugoistočnom (štab je u Malti; zona odgovornosti RM SAD, V. Britanije i Turske).

Značajna mera u organizaciji odbrane pomorskih komunikacija, kako je predviđeno, biće vojnopomorska kontrola plovidbe čiji će organi rešavati zadatke formiranja konvoja i organizacije njihove plovidbe (određivanje marš-ruta i sva druga pitanja vezana za bezbednost plovidbe trgovačkih brodova). Smatra se da će konvoji biti jedan od osnovnih oblika za obezbeđenje vojnih i trgovačkih prevoženja. Zato se u operativnoj i borbenoj obuci zajedničkih ratnih mornarica NATO obrađuju sva pitanja etapne pratnje konvoja, pri čemu se svi vidovi odbrane konvoja poveravaju snagama one zemlje u čijoj se zoni odgovornosti nalaze. Zaštitu konvoja vrše brodovi za nepo-

sredno, blisko i daljnje osiguranje, podmornice i protivpodmornički avioni i helikopteri (bazni i palubni).

Za razvoj i obezbeđenje borbene delatnosti ratnih mornarica članica NATO na južnoevropskom vojištu stvorena je široka mreža vojnopomorskih baza i punktova baziranja. Najvažnije baze su: Rota, Gibraltar, Napulj, Taranto, La Specija, Augusta, Suda, Mesina, Izmir i Iskanderun. Smatra se da je ta mreža dovoljna za rastresito baziranje i manevar. Međutim, u savremenim borbenim dejstvima baze na obali ne bi u dovoljnoj meri mogle da obezbede dejstva ratne mornarice. Stoga se znatna pažnja poklanja stvaranju sistema pokretnog baziranja, radi približavanja baza mestima pozdinskog obezbeđenja i verovatnim rejonima borbenih dejstava, istovremeno.

U najnovije vreme u pomorskim snagama NATO se revidiraju i preciziraju neka gledanja na opšte principe operativno-strategijske upotrebe tih snaga na južnoevropskom vojištu. Te nove koncepcije se stalno proveravaju na intenzivnoj operativnoj i borbenoj obuci.

N. B. D.